

Németh András

Vándorkánya a kiszemelt áldozatáról*Szakolczay Lajos művészetpolihisztornak, az »Erdélyi ősz« alkotójának, szeretettel*

Lehet gondolkozni. Van-e jövőnk?

Szöknek a meleg légáramlatok
szárnyaid alól, billeghet farok
ősz nap előtt, nem csal már konokfényt kicsi tojó láz testébe, hét
élni akaró tollcsimbók helyét
képzelete más országokba, létkényszeridegen mannájáig, ág
tüskefonadékához vitte, rág
ott is elegendő féreg virágzsenge levelén, hernyó úgy beszél,
mintha begubódzó báb lenne, fél,
jobban a szülőknél, ámbár a szélúgy felesel ívben felröppenő
prédamadarakkal, vér és velő
egy a horizonton, hogy nincs idő

azon gondolkozni, van-e jövőnk.

A vigasztaló valóságról*A Hang testének és lelkének, Faragó Laura múzsának és előadóművésznek, szeretettel*Az égből felismerhetetlen
a templomkertben nyári éjjel
megpihenő vándorunk, Isten?Teremtéssel függesztve fel még
az első órákban világló,
ezerszám égő csillagot, hó
pihéjénél könnyebb, szelídséggyerekszempárját vak veszélytől
megóvó távolságban, alvó
anyagból. Ez lett volna szép, jó,
közönytől mentes terv, mi nem dőlromokban fáradt lábainkhoz.
Hisz ennél többet senki sem tesz
meg értünk, vállalt áldozat nincs.Csak ellépdelt embernyomok, póz
a vesztes tartásához. Ha vátesz
planéták nem látják, az is kincs.Így pihen egy vándorunk. Isten.
A templomkertben nyári éjjel
az égből felismerhetetlen.

Szakolczay Lajos

Trianon mint élő seb*Vérző Magyarország (szerkesztette: Kosztolányi Dezső)*

Ha még most is fáj az igazságtalan Trianon mint élő seb – kinek kevésbé, kinek oly könnyörtelen élességgel, mint Karinthy Frigyesnek, aki a gyalázzal egyenértékű szót még szájára sem akarta venni –, hogyne égetett volna a „békediktátum” utáni években. A mainál százszor erősebben. Hiszen a friss dráma, az ország szétszabdálása szinte mindenkit megérintett. Nem véletlen, hogy az értelmiség, amely nagyon is fölmérte a veszteség súlyát, hamar fölébredt. Ennek a tiltakozásnak frappáns jele, ellenállásra és építésre sarkalló kürtszó, a Kosztolányi Dezső szerkesztésében 1921-ben megjelent *Vérző Magyarország – Magyar írók Magyarország területéről* című antológia.

Az alaphangot, a kormányzó, Horthy Miklós adta meg a rövid előszóban: „Hazáért: e szó fogalmának jegyében álljon csatasorba minden magyar író és költő. A háború fegyverei elhallgattak, szólaljanak meg a múzsák. Lelkesítsenek, acélozzák meg a lelkeket, az elszakított magyar földekre vigyenek reményt és kitartást, a megmaradt magyar földeken élesszék a hazaszeretet tüzét”.

Kérdés, ha minden romban van, hogyan lehet onnan föltápáskodni. Ha nem csupán szellemi – végtelen sújtás! – a veszteség, hanem anyagi is (több összeállításban kimutatott, hogy mit veszítettünk az épületek, bányák, ásványi kincsek, földek stb. idegen impérium alá való kerülésével), az ellenálló, elítélő, dühösen sajnálkozó vagy éppen könnyörületes *szép szó* segít-e a talpra állásban?

A vers, az elbeszélés, a regényrészlet, a novella, a karcolat – a jobbaknál (itt nem mindenki jobb) a művészet eszközével – hordozza azt a gyúanyagot, amely képes ébresztően hatni. Hát még ha ehhez a fokozottabban az érzelmekre ható tiltakozáshoz hozzájön a geográfia, a néprajz, a nyelvészet, a művészettörténet, a színházművészet, a szociográfia oknyomozó eszközével vagy a statisztika könnyörtelenségével a Trianon utáni állapotokat egzaktabban megvilágító helyzetkép, úgy is mint megrázó valóság, csak akkor észlelni igazán az irdatlan veszteség arányát.

Érdekes, hogy (az összefoglaló jellegű) tiltakozó hangban régi dicsőségünk, a világban elfoglalt szerepünk révén – főképp 1848 a talapzat – külföldi írók megszólalásai is belejátszanak (Heine: *1849 októberében*; Ibsen: *Magyarországhoz, 1849*; Swinburne: *Kossuth Lajosnak, 1877*). Aki akar ezekből a régi hangokból valamennyit – mutatis mutandis – a mostani (értsd 1921-es) óvó, tiltakozó „világlátásra” fordítani, annak erőt kapván megvilágosodik, szimbólumában telítettebb lesz az érzékelése.